T. C. Bruun

Ikke om Sæderne
men deres Gjen-
lærer, Tids-
aanden.
Kbh 1813.

[illegible]

1814.

XXXIIIX

I–IIII: oxts

Ikke om Jøderne, men deres Gienløser, Justitsraaden.

Af

T. C. Bruun,

Prof.

Som man raaber i Skoven faaer man Svar.

Peder Syvs Ordsprog.

Kiøbenhavn 1813.

Paa Frederik Brummers Forlag,
trykt hos Directeur Johan Fred. Schultz,
Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

I Heltedigtet er det vel Reglen, strax at ruere in medias res; men endskiønt Hr. Justitsraad Baggesen, Doctor Philosophiæ, Professor i det danske Sprog, Consulent i Raadet i Aarau, Stifter af det Skandinaviske Selskab, fordums Theater-Directeur &c. &c. &c.; Digter, Digtervandrer, Gienganger, Bestiger af Strasborgs Kirketaarn, Beskuer af Jomfruens uudsigelige Hemmeligheder, Israeliternes Gienløser m. m. upaatvivleligen er en vældig Ridder, skal han dog neppe slaae sig til nogen paa mig; det er altsaa natuurligst, især siden jeg skrivet i Prosa, at begynde med Begyndelsen, og giemme noget pour *la bonne bouche.* Læseren kunde undres over, at nogen tør knye imod saa langtitlet en Mand; men endogsaa Hønen farer den bidske Hund i Øine-

ne, der snapper efter dens Kyllinger; og seg- ner Dværgen i din Sette-Kamp hvori han ugierne maatte blande sig, vil Billigheden alligevel istemme sit: magnis tamen excidit ausis.

Det er nogle og tyve Aar siden jeg underviiste Hr. Justitsraaden, jeg husker nu ikke mere i hvad Sprog. Siden den Tid har jeg neppe talt med ham tre Gange; men sikkert har jeg aldrig enten i Ord eller Gierning givet ham allerringeste Anledning til Uvillie imod mig. Der var altsaa ingen Grund til fra min Side at formode noget Angreb fra hans; imidlertid har det behaget ham i hans nyligen udkomne Piece, kaldet: Om Søderne,

at indflikke Pag. 60, følgende hans Hiernes og hans Hiertes Overflydelser. „Jeg „er vis paa, at alle mine Landsmænd, „uden Undtagelse, dem disse Vers komme „for Øine, ville finde deres danske Hier- „ter oprørte mod den kaade Blodtørst, „som fnyser deri. Umuelig kan jeg troe, „at den nys udkomne Vise, hvori de fin-

„des, er af den N. T. Bruun, hvis ikke
„mindre end blufærdige Fader selv fralag=
„de sig en meget anstændigere og godmo=
„digere; og haaber derfor at den vil op=
„røre ham meest af alle."

At hiin er særdeles vel organiseret, har han ved flere Leiligheder givet overbevisende Prøver paa; det var altsaa ikke synderligt nødvendigt at fremkramme nogen Vittighed af den ved denne; heller ikke, troer jeg, vil nogen anden end den store Forfatter selv, finde enten Urbanitet eller Attiskhed i Udladelsen. Rimeligere maa denne altsaa udledes af Hr. Justitsraadens Hierte. Hvor yderst følsomt dette er, veed enhver der blot har læst en halvtredsindstyvende Deel af de smeltende Ting han har sagt om og til den hellige Maane, samt den uforliignelige Jomfru Seline. Høistbemeldte Dames Navn liigner endog saa meget Selene, den græske Benævnelse af denne Planeet, at jeg helder til at troe, hun blot har været en Skiønhed i Luften, og at alle hine i Justitsraadens yngere

Arbeider saa hyppigen forekommende veemodige og hiertebrækkende Veklager eller Lovpriisninger, have ene været henvendte til samme velfornemme Maane, der engang giennemskinnede saa rørende de fleste Digte, og virkede ved sin bekiendte Indflydelse saa kraftigt paa saa mange Digtere. Istedet altsaa for at ansee dette uforskyldte Angreeb som en Drenge=Kaadhed eller utidig Vittigheds=Kløe, kunde jeg have henregnet det til Baggesens Omfølenhed for sin Medskabnings og Medborgers timelige og evige Vel, dersom ikke mangfoldig Erfaring havde godtgiort, at disse samme forfinede Følere, hvis Oie perles, hvis Nerver krympes og hvis Hierte bløder ved en Hares Jagning eller en Spurves Skydning, giøre Epigrammer over et Feldtslag, og tale om Krigens Forlængelse og Folkenes Lidelser med paafaldende Kulde, eller en Andeel, som deres Pande tydelig røber at være paataget.

Hvad min Søn har skrevet i nærværende Jøde=Feide, eller ved enhver anden Anledning,

angaaer mig kun for saavidt, som det kunde indflyde paa hans enten borgerlige eller litterariske Agtelse. Han er Mand og kan selv staae enhver til Ansvar. Det egner altsaa ikke mig at bedømme, hvorvidt Justitsraaden har Ret at affærdige hans poetiske Smaating paa saa haanlig en Maade. Selv tillægger han den intet høiere Værd, end en saadan Øieblikks Bagatelle fortiener. Hvad en Fader, uden at ansees for partiisk, frit tør sige derom, er, at han hverken har holdt med Bruud eller Beiler, og at, hvis der er skakkrende Jøder gives der ogsaa Staten udsugende Christne. Skulde denne Paastand passe sig paa nogen af Justitsraadens høifornemme Patroner, saa vil hans følsomme Hierte vel vaande sig derved, men det ændrer dog ikke Sagens Natuur. Hr. Justitsraaden er vis paa, at alle hans Landsmænd, uden Undtagelse, ville finde deres danske Hierte oprørte mod dens Blodtørstighed. Herom kan der tvivles meget, siden det ene Parti synes i denne Feide saa opbragt paa det

andet. Desuden have saa mange erfaret Uvisheden af Hr. Justitsraadens Visheder, at der visselig undertiden kan behøves borgerlig Caution for Forvisningen. Blodtørsten angaaende, da er det vel kun en af disse Hyperboler, man ikke regner saa nøie, og hvoraf der vil findes et quantum sufficit i Jens Baggesens Værker. At Visen ellers ikke maa være saa ilde sammenflikket, skulde man næsten troe af de mange Hundrede Exemplarers Salg den har oplevet. At Justitsraaden selv kan skrive usle Viser, vilde endnu kunne sees af dem, han for nogle Aar siden, for og i Matrosers Navn sammenflikkede, hvis de ikke allerede i næste Døgn havde blevet bortskyllede i Lethes Rendesteen.

Men uden videre at berøre Sønnens Arbeide, hvad havde Faderens Blufærdighed eller Ublufærdighed dermed at bestille? Hverken har jeg indladt eller nogensinde agter at indlade mig paa Prent i denne Feide. Jeg er i mine yngere Aar bleven bestiaalet af Jøder, beskuppet af

Jøder, og har mangen Gang maattet betale vor abrahamske Agent 6 Skilling Rente af Rigsdaleren om Maaneden foruden haandfaaet Pant; men de tvende første Ting ere ligeledes vederfarede mig af Lutheraner; og i to israelitiske Familier har jeg fundet de meest forekommende, velvillige Verter, som jeg i mit lange Ophold i Hovedstaden har truffet. At der gives braadne Kar i alle Lande er bekiendt endog til et Ordsprog. Nei, Hr. Justitsraad; jeg blues ikke enten ved min Søn eller hans Vise; jeg blues heller ikke ved mine Handlinger eller Skrivter. Ingen af hine har været tvetydig, meget mindre stemplet med noget Præg, der forringede min Agtelse som Menneske og Statsborger. Disse har Hans Majestæt allernaadigst tilladt samtligen at trykkes. At en Titel er udeladt og en anden Orden fulgt end den første, har en Grund, der med Tiden vil opklares, men som hverken hviler paa Snedighed eller Frygtsomhed. I intet Selskab har man bluedes, eller havt Aarsag at blues ved

min Omgang; men jeg har søgt meget faa, thi jeg foretrak min liden huuslige Kreds og mit tarvelige Bord, hvor jeg nød min Frihed og lod Hiertet tale, for hine stadselige Cirkler og kostbare Tafler, hvor Tvang afmaaler Skridtene og Varsomhed afveier Ordene. Men vil De vide, Hr. Justitsraad, hvad jeg som Yngling, som Mand og som Olding stedse har bluedes ved, saa erfar: at det var og fremdeles er, at være Snyltegiæst, det være sig i Borgerens Huus eller Grevens; ved uforskammet Paatrængenhed at afnøde eller tilprakke mig Laan, som jeg ikke kunde betale, eller Understøttelser som jeg ikke fortiente; ved et herreagtig Genie-Væsen, der seer ned med overbærende Medynk paa de arme Mennesker, hvis Kald det ikke blev at faae Lyst og Bryst, Hierte og Smerte til at hænge sammen; at slentre omkring paa Statens Bekostning, og med Ordet Fødeland stedse paa Læberne, omdøbe sig endogsaa til Fremmed for ikke at vedkiende sig udstammet af det stakkels Danmark. Alt dette

og saadant liignende blues, ja oprøres jeg ved. Muligt andre, langt fra at rødmes engang derover, finde det deres natuurlige Vandel, deres Livs Syssel; Smag og Behag ere forskiellige. Non omnia possimus omnes.

Hvad jeg allermeest vilde blues ved, er at være af Hr. Justitsraadens Mening i Henseende til den Nidvise, jeg offentligen har fralagt mig. Han kalder den meget anstændigere og godmodigere end min Søns Leilighedsvise. Har De ikke læst eller hørt den, Hr. Justitsraad, saa er De kun uefterrettelig; rigtigt nok en Synspunkt hvorfra De saa ofte har viist Dem, at den falder ingen underlig; men som dog heller ikke ved denne Leilighed fremstiller Dem i det fordeelagtigste Lys. Kiender De derimod dens Indhold, saa erklærer jeg Dem herved for Nationens Aasyn, næst den skiendige Forfatter, for den frækkeste, den meest utaknemmelige af vor fælleds Konges Undersaatter. Hvorledes, Hr. Justitsraad! De kalder et Skamskrivt, hvori Regieringen og

dens landsfaderlige Hensigter at afhielpe Dieblikkets, ved uafværgeligt Sammenstød af Omstændigheder, foraarsagede mislige Penge-Forhold, paa den kaadeste Maade forhaanes og spottes: hvori andre Bestyrelsens Forholds-Regler søges at giøres forhadte eller latterlige: denne Uting, et Foster af Ondskab og Kaadhed, kalder De anstændig og godmodig! De, som har tilbragt saa stor en Deel af Deres Liv i Forgemakkerne og Gemakkerne; De, som saa kort Tid har tient, og saa mange Aar nydt Naadepenge! De har den Malm-Pande at yttre en saadan Forsikkring! Hvad om en Minister læste Deres Anmeldelse, og af Nysgierrighed lod sig bringe en Afskrivt af bemeldte Nidvise, ifald der endnu findes nogen af saa usselt og saa nedrigt et Smøreri, hvor vilde De hakke og stamme i den Fordreining, De maatte forsøge paa at give Deres enten skamløse eller uefterrettelige Yttring! Dog til Deres Trøst er det at formode, at Mænd af den Stand have langt vigtigere Sager at ændse end Deres og

mine Piecer; ja, at de ere allerede for vel bekiendte med Deres Talemaader til at ansee dem for andet end fumus et umbra. Publicum vil derimod neppe undlade at anmærke, at det var en hæslig Buk af en Doctor Philosophiæ. Hvorliden Tro dette samme Publicum ellers kan sætte til Hr. Justitsraadens Troværdighed, maa desuden fremlyse af hans Erklæring: **At han umulig kan troe, at den paaankede Splinterny Vise af N. T. Bruun, er af min Søn.** Dersom dette ikke er at erklære sig selv for en — jeg vil ikke bruge det grove Ord, for en Sniksnakker, saa maa Deres Philosophiskhed meget have forandret den forhen antagne Logik.

Efter min offenlige Erklæring i Avisen, hiint Skamskrivt angaaende, tænkte jeg, aldrig mere at have kommet til at nævne det; men siden det saa uventet kastes mig i Næsen, faaer jeg vel anmelde: at en af mine Venner hørte det læses i et offentligt Selskab, hvor man, skiøndt af ingen Uvillie til mig, troede det mit Arbeide.

Jeg svarede strax, at jeg agtede offenligt at fragaae det; men da han lovede at ville endnu samme Dag i Klubben anføre min Forsikkring om Formodningens Ugrund, ansaae jeg dette som tilstrækkeligt; til en anden Mand nogle Timer efter, ved at trække denne Skiændighed op af Lommen, ligeledes som i Fortrolighed tillagde mig Forfatterskabet deraf; hvorpaa mit Svar var, at han endnu i Morgen igiennem Avisen skulde overtydes om det modsatte. Rimeligen vilde enhver Mand, øm over sin Ære, Vedkommendes Omdømme, og det Almindeliges Qu'en dira-t-on? fralagt sig en saadan Nederdrægtighed ligesaavel som jeg. Saasom Hr. Justitsraaden finder saa liden Ugodmodighed og Uanstændighed i denne Pasquil, kunde han maaskee i Henseende til sig selv have giort en Undtagelse; men saa mange Hoveder saa mange Sind.

Efter at have mit hele Liv undgaaet Pennekriig, er det besynderligt nok, at jeg i et Tidsrum af nogle Maaneder, er paa saa ublu

en Maade bleven angrebet af to Mænd, som jeg ikke har havt endog den fierneste Hensigt at fornærme. Vist nok kunde man gierne oversee slige Uartigheder; men det er ikke af Veien at give Kaadheden en Snært naar den slaaer for stærkt bag op. Exemplet kan muligt afskrække eller afvænne andre. Siden Hr. Justitsraaden finder Sluddervurrenhed, ja Pøbelagtigheder i Ridder Thaarups Stiil, som dog kun omhandler Fremmede, hvad vil han da ikke opdage i min, som vedrører hans eget dyrebare Jeg? Den upartiiske Læser vil formodenligen ikke bemærke deri uden mere eller mindre drøie Sandheder, som min Angribers ufremædskede Anfald har afnødt mig. For at udpynte den kunde jeg lettelig have anbragt nogle af Hr. Justitsraadens Stadse-Ord; ladt Grazier møde i Purpurskiær og parret Fiolens Duft med azur Luft; Pænheder, der have giort ham til Pigernes Jens, skiøndt, siges det, noget mindre til Konernes; men disse Pænheder, der kunne være meget artige til Tid og Sted,

vilde ikke have passet saa vel her. Naar man ellers er saa overmaade kræsen som Hr. Justitsraaden, og taler om andres Stiil i saa dictatorisk en Tone, burde man vel være lidt mere omhyggelig for Rigtigheden og Ziirligheden af sin egen. Det hele Øvrige af Anmeldelsen angaaer ikke mig eller mine; følgeligen har jeg hverken Ret og mindre Kald til at bedømme det; kun i den ovenanførte Paragraph troer jeg mig det tilladt at udpege Vendingen: dem disse Vers komme for Dine, baade som uskiøn og udansk; end videre kunde anmærkes: at man oprøres mod en Tyran, men oprøres over eller ved en Handling; og endeligen er man ikke endnu vant til at høre en Tørst fnyse; lidt vel mange Urigtigheder i ni Linier af en saadan Aristark som Hr. Justitsraaden; dog kloge Høns giøre ogsaa i Nælder.

Man har ofte anmærket, at Forsynets Veie ere uransagelige. Hvilket større Beviis derpaa end nærværende Controvers? Havde ikke Bucholz skrevet sin Bog; havde ikke Ridder

Thaarup længe efter oversat den, saa havde formodenligen Hr. Justitsraadens siden 24 Aar in petto opbevarede Bemærkninger og Frelse-Midler, for evigt henhvilet i dette mørke Giemme; og Verden vilde maaskee aldrig seet det nu saa længselsfuldt ventede forjettede Værk: **Forsøg til en Philosophie over det israelitiske Folks Historie, med en Beretning om Jødernes ved Regieringen foranstaltede Indlemmelse i det borgerlige Samfund i Danmark.** At bemeldte Værk, udvældende af saadan en Kilde som Hr. Justitsraadens Granskken, Erfaring og Kundskaber, samt skrevet i en Stiil, der maa forholde sig i Alt til Hr. Thaarups som Pidskebaands Jøden til Jøde-Ridderen, vil nedskylle enhver Fordom, afbevise alle andre Skribenteres Grunde, oplyse samtlige Regentere, Nutidens og Fremtidens, om deres grove Bukke og Forblindelse; og endelig gienløse det hidtil fortabte Guds Folk, kan vel neppe nogen betvivle, der ikke har le diable au corps. Iler altsaa, o Israeliter!

at bestille det carrariske Marmor, udsøger Stedet hvor Billed-Støtten skal opsættes; forener Eder med Kunstneren om Arbeidet og Prisen; formaaer Forfatteren til selv at forfærdige Indskriften, saa ere I sikkre baade paa dens valeur intrinsèque og dens ydre Statselighed; med mindre Hr. Justitsraadens fameuse Beskedenhed skulde just da uheldigviis! med overflødige Blade bedække nogle af hans mangfoldige Laurbær; og laaner for Alting imidlertid Forfatteren til $4\frac{19}{20}$ pro Cent, en saa klækkelig Sum, at den kan forskaffe ham det Otium cum dignitate, der udfordres til et saadant Arbeide! Jeg kunde have sagt, skienker; men foruden at det er krænkende for ophøiede Aander at takke, saa mener Digteren, naar han siger, dona placant hominesque deosque, kun formilde, forsone, og ikke belønne, forgylde. Skulde Hr. Justitsraadens Udtryk, om Frygt for at falde i Jødernes Klør; om straajunkererende, pralende Pidskebaands-Lapser, der næsten berettige Pøbelen til For-

haanelse; om Schmausjunkernes fornemme Skryderier; samt Taps og Tops Samtale i Epigrammet, giøre alle disse Herrer selv, eller deres kiære Mamaer og Papaer, lidt vrantne ved at subscribere til Monumentets Oprettelse, ville sikkert de Frankfurtske og Aarauske Jøder med varmeste Erkiendtlighed udfylde denne Tomhed. Hine Yttringer ere dog i Grunden kun godmodige Flosteler, og Kundgiørelsen af Epigrammet, som Hr. Justitsraaden forhusker sig i at være forhen anført i Kiøbenhavns Skilderie, kan jo ingen fortænke Forfatteren i, der bedst selv føler dets Værd, og natuurligviis ønsker, at intet af hans til rette Tid talte Ord maa falde til Jorden, eller nogen endog den ringeste Stilk af hans Digter-Krands henvisne ubemærket.

Hvor forvisset man ellers monne være om foranførte Kraftværks Virkning, fremtrænger der sig ubuden en saa selvmægtig Erindring af sin Ungdoms Lære, at man, skiøndt natuurligt uden nogen Anvendelse deraf her, ganske ufrivilligen udraaber med Horaz:

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Parturient montes: nascetur ridiculus mus.

Dog straffer man sig selv strax for Synden, ved at huske Hr. Justitsraadens Motto af samme Digter, nemlig:

Haud mihi deero,
Cum res ipsa feret.

Som paa dansk kunde klinge omtrent saaledes:

Hillemænd! hvilken Karl jeg er!
Jeg forstaaer den Ting fra Grunden.

Ja ganske sikkert; og ligerviis som det røber allerede Snuhed at slaae to Fluer med eet Smek, saa beviser det til Øiensynlighed med hvad Skarpsindighed, hvad Aands Forfinelse Naturen har udrustet Hr. Justitsraaden, der ved denne Leilighed, og et efter Tilsyneladelsen saa ringe Middel som en Anmeldelse, ikke slaaer mindre paa een Gang end syv. Først og fremmest, som billigt, sin egen Forherligelse; dernæst Gien-Udstillingen af sit for 24 Aar siden forfærdigede Maleri af den Frankfurtske Jøde-

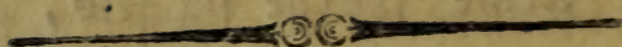
gabe; saa Bekiendtgiørelsen om hans Consulentskab i Aarau; fremdeles hans humane, liberale, attiske Anmærkningers Fremlæggelse over de udanske, afsludskede, pøbelagtige Stridskrifter i Jødefeiden; end videre dybt giennemtænkt politisk Slutningsanmærkning om Striidskrifters Nytte; derpaa Efterskrift, hvorledes **det er kommet ham for Øre**, at man troer han driver sin Tid bort uden at aagre med sit Pund; og endeligen, Anmeldelsen af halvfierde splinternye Værker, der tildeels gispe i Fødselen, og tildeels ere allerede lyslevende. Rigtigt nok har Hr. Justitsraaden stundum ladet Publicum og Enkelte vente noget længe forgiæves paa Holdelsen af sine Løvter; ja, Boghandlerne siges at sukke efter Opfyldelsen af Giengieldelsens Ret; men denne Gang forjettes vi saa bestemt bemeldte halvfierde Værker endnu i Aar, at enhver Frygt, enhver Tvivl vilde være ligesaa ubillig som unødvendig. Menneskelige Ting ere imidlertid underkastede Men og Dersom; Hr. Justitsraaden tilføier altsaa viseligen et Vink

om en mulig Skuffelse. Thi lader os alle bede, at det Haabets Smiil, der tilsmidsker ham Formodning om et blivende Ophold i Frederiks Have og hans eget Brombærkrat, det er udlagt i Prosa, et Professorat ved Kiøbenhavns Universitet, ikke maa vorde en flygtig Skyes Purpurbrud, om hvilket man maatte sige som i Arien: See, hvor det forsvandt! see, hvor det forsvandt! Foruden Savnet, eller i det mindste Sinkningen af Nydelsen af alle disse Bebudelser, hvad Tab vilde en saadan Skuffelse ikke volde Hr. Etatsraad Treschows forrige talrige Tilhørere, som nu allene kiende den almindelige Naturlov for Harmonien i Rummet; men ere ganske uvidende om en langt sublimere Ting, nemlig Melodien i Tiden eller den historiske og geographiske Jordborger-Musik, opdaget af Hr. Justitsraaden. At Asa-Maalet i øvrigt er en Cousine til Braminernes Sanskrit, som den nyere Philosophie har beviist, og som man paa sine Vandringer i Europa meget let opdager, især ved en germanisk

Professors Hielp, hvis Forsken har udfundet en Smule Liighed imellem nogle Ord af det tydske og de ostindiske Sprog, vil rimeligt ingen betvivle, der erindrer, at Svensken Rudbeck allerede i sin Tid udfandt, at Paradiis etcatera have ikke ligget langt fra Upsal.

Hr. Justitsraaden vil maaskee studse, og med foldede Arme spørge sig selv, hvorledes nogen formaster sig at tiltale Ham i saadan en Tone. Jeg henviser ham til mit Motto: som man raaber i Skoven faaer man Svar. Der gives endnu et andet liignende Ordsprog, som kunde være meget anvendeligt, naar ikke sammes Plumphed forbød dets Bruug imellem de anstændigere Klasser. Jeg har ikke fremæsket Kampen; men kun forsvaret mig mod Angrebet. Maa den hermed endes, skal det være mig meget kiært. Vi kunne begge to anvende vor Tid bedre. Vil Hr. Justitsraaden derimod heller fortsætte den, skal jeg fremdeles møde ham i Skranken; kun beder og advarer jeg ham for begges Skyld, at vogte sig for ethvert af

de stridende Homeriske Heltes Udtryk, der stedse upasselige imellem Videnskabsmænd, ere det endnu mere naar disse befinde sig i en vis Stilling.

100.